

Research Paper

Theoretical and Empirical Relationship between Gender Inequality and Social Norms (A Comparative-Quantitative Study in Developing countries, 1980-2019)

Niloofer Saghabashi Naeini^{1*}

1. Ph.D. student of sociology, Department of social sciences, Faculty of Literature and human sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Received: 2023/05/06

Revised: 2023/08/22

Accepted: 2023/09/19

Use your device to scan and read the article online

DOI:

[10.30495/jzvi.2024.31864.4009](https://doi.org/10.30495/jzvi.2024.31864.4009)

Keywords:

Gender Inequality, Social Norms, Tyranny of Merit, Legitimization of Inequality, dual effect

Abstract

Introduction: The connection between gender inequality, a type of external inequality, and social norms creates a mutually influencing cause-and-effect relationship in which the inherent characteristics and mechanisms of each factor can hinder or exacerbate the detrimental consequences of the other. Consequently, after identifying the mechanisms that determine the interrelationship between social norms and gender inequality, this research attempted to validate them through empirical investigations.

Methods: The current research adopts the comparative-longitudinal approach and utilizes secondary data collected from 100 developing countries around the world between 1980 and 2019. The research duration was divided into two different time intervals, namely 1980-1999 and 2000-2019. The multivariate regression method was used for data analysis.

Findings: The results of the study suggest that gender inequality exercises a diminishing effect on individuals' adherence to and utilization of established social norms, both directly and indirectly through its effect on the prevalence of diffusive violence. Conversely, social norms apply a diminishing effect on gender inequality. However, they concurrently endorse and legitimize gender inequality through the "tyranny of merit" ideology and the naturalization of gender-based discrepancies via particularistic biases.

Citation: Saghabashi Naeini N. Theoretical and Empirical Relationship between Gender Inequality and Social Norms (A Comparative-Quantitative Study in Developing Countries, 1980-2019). Quarterly Journal of Women and Society. 2024; 15 (56): 81-94.

*Corresponding author

Address: Ph.D. student of sociology, Department of social sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Tell: 09132235703

Email: n.saghabashi@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

In contemporary society, it is widely acknowledged that unequal treatment of individuals based on their inherent attributes, such as gender, ethnicity and language not only lead to, but is actually, tantamount to, discrimination (1). Essentially, the fusion of inherent characteristics traps the individual in a harmful cycle of dual subjugation and marginalization, resulting in a narrowing of opportunities for the underprivileged majority and a limitation on their agency in various social contexts (2). Empirical evidence from global demographics suggest that women, compared to their male counterparts, are less likely to lack access to basic resources in the areas of economic (e.g., obtaining prestigious employment and accumulation wealth), political (e.g., securing political positions), social (e.g., building community networks and possession of civil rights) and cultural (e.g., obtaining the right to higher education) areas. (3, 4, 5, 6.) In this context, underdeveloped countries are comparatively disadvantaged compared to their developed counterparts.

The gender inequalities that persist in society have been found to be a major factor fueling cultural conflicts, which can subsequently escalate into cases of political violence and murder (1, 7, 8, 9). Conversely, social norms that exhibit a tendency toward particularism have the ability to protect and reinforce social inequalities, a phenomenon referred to in scholarly discourse as the dark side of social norms (12).

Methods

The present study follows a comparative-quantitative approach. The above data is secondary in nature and comes from multiple sources. The process of sample selection in secondary research largely depends on the accessibility of data from different nations. Therefore, a purposive sample of 100 countries was selected from the cohort of all developing countries. The above nations have been divided into six different geographical regions, namely Latin

America, North Africa and the Middle East, Sub-Saharan Africa, East Asia, South and Southeast Asia, and Eastern Europe.

The time frame of this study focused on the four-decade period from 1980 to 2019. The above 40-year time frame is divided into two periods of 20 years each, namely 1980 to 1999 and 2000 to 2019. This study conducts a transversal analysis this is based on the longitudinal approach, in which time intervals of 20 years are determined with an average period of 40 years.

Two important mechanisms for evaluating research assumptions have been developed and outlined. The original mechanism recognizes the influence of gender differences on societal standards such as generalized trust, social tolerance and general altruism. The second mechanism posits a dialectical connection between social norms and gender inequality, whereby the latter can be influenced by the former through various mediating mechanisms. To analyze the results of these basic mechanisms, a method using multiple regression was used.

Ultimately, it is noteworthy that there are significant advantages to using the comparative-quantitative approach. This includes the ability to use statistical controls to eliminate alternative explanations and control explanatory variables, as well as the comprehensive temporal and geographical coverage that enables robust conclusions and generalizations to broader contexts. Undoubtedly, there are certain limitations in the application of this methodology, such as the lack of information on numerous countries and time periods, as well as its inadequacy in examining complicated causal mechanisms, historical trajectories, and a comprehensive understanding of each nation's particular historical circumstances

Findings

The research suggests that the North Africa and Middle East regions have the greatest average inequality between men and women. The following regions in the ranking are Sub-Saharan Africa, South and Southeast Asia, Latin America, East Asia and Eastern Europe. The first phase (1980–1999) of social development was

characterized by a more pronounced level of gender inequality compared to the following phase (2000–2019).

According to the results, the East and Southeast Asia region had the highest average levels of social norms related to general trust (68.27%) and general altruism (44.40%). In addition, Latin America was found to be the region with the highest average social tolerance. In contrast, the regions of Latin America, North Africa, the Middle East, and East Asia had the lowest averages in norms of general trust, social tolerance, and general altruism, respectively.

The results of testing the first mechanism of the research (the impact of gender inequality on social norms) for the norm of general trust show that gender inequality and homicide had the most negative impacts in the period 2008-2019. In the period 2000-2019, political developments had a positive impact, while economic monopoly and homicide had a negative impact. Over the entire 40-year period, political development and cultural development have a positive impact and gender inequality has a negative impact on overall trust. In the second mechanism, social norms have a direct negative impact on gender inequality; at the same time, the ideology of the tyranny of performance can lead to the justification and legitimization of gender inequalities in society.

Conclusion

It can be said that social norms and inequalities, in addition to their dual impact, also have reciprocal relationships and can change causal relationships in different ways.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All data in the study comes from global online and free resources. Also in some other cases some data gets access with permission from organizations and professionals.

Funding

All financial resources and costs for research

and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The article is an excerpt from a Doctoral Thesis. The author is a Ph.D. student of sociology student and the responsible author.

Conflicts of interest

This article is taken from the Doctoral Thesis entitled "A comparative study of the relationship between social inequality and social norms in developing countries, 1980-2019". "(Department of social sciences, Faculty of literature and human sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran). This research is not in conflict with personal or organizational interests.

مقاله پژوهشی

ارتباط نظری و تجربی بین نابرابری جنسیتی و هنجارهای اجتماعی
(یک مطالعه تطبیقی - کمی در کشورهای در حال توسعه، ۲۰۱۹-۱۹۸۰)^۱

نیلوفر سقاباشی نایینی*

۱. دانشجوی مقطع دکترا رشته جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

هدف: بین نابرابری‌های جنسیتی (به‌عنوان یکی از اشکال نابرابری‌های بیرونی) و هنجارهای اجتماعی، نوعی رابطه علی دوجانبه وجود دارد که هر یک می‌توانند بنا به ویژگی‌ها و مکانیسم‌های زیر بنایی خود موجب تحدید یا تقویت آثار مخرب یکدیگر شوند. بر همین اساس نویسنده پس از شناسایی مکانیسم‌های رابطه متقابل بین هنجارهای اجتماعی و نابرابری‌های جنسیتی، در پی انطباق تجربی آن‌ها با یافته‌های پژوهش برآمد.

روش: در پژوهش حاضر بر اساس روش تطبیقی- طولی، از داده‌های ثانویه برای ۱۰۰ کشور در حال توسعه جهان از سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۹ استفاده شد. زمان پژوهش به دو گام زمانی مجزا تقسیم گردید: (۱۹۹۹-۱۹۸۰) و (۲۰۱۹-۲۰۰۰). تحلیل داده‌ها با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره انجام شد.

یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهند که نابرابری جنسیتی چه به‌طور مستقیم و چه به‌طور غیر مستقیم (از طریق تأثیر بر خشونت انتشاری) بر پایداری افراد به پیروی و اجرای هنجارهای اجتماعی، اثر کاهنده‌ای دارد؛ از سوی دیگر نیز هنجارهای اجتماعی این اثر کاهنده را به‌طور مستقیم بر نابرابری جنسیتی می‌گذارند؛ در عین حالی که در ایدئولوژی «استبداد شایستگی» و طبیعی جلوه دادن نابرابری بین زنان و مردان [طی نوعی سوگیری خاص گرایانه]، به توجیه و مشروعیت‌بخشی هرچه بیش‌تر نابرابری جنسیتی کمک می‌کنند. با این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که هنجارهای اجتماعی و نابرابری‌های اجتماعی، اثری دوگانه بر یکدیگر دارند و این بستگی به شرایط و ویژگی‌های بنیادی آن‌ها و شدت‌شان در جامعه دارد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۶

تاریخ داوری: ۱۴۰۲/۰۵/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۸

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

[10.30495/jzvj.2024.31864.4009](https://doi.org/10.30495/jzvj.2024.31864.4009)

واژه‌های کلیدی:

نابرابری جنسیتی، هنجارهای اجتماعی، استبداد شایستگی، مشروعیت‌بخشی به نابرابری، اثر دوگانه

* نویسنده مسئول: نیلوفر سقاباشی نایینی

نشانی: دانشجوی مقطع دکتری رشته جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تلفن: ۰۹۱۳۳۳۳۵۷۰۳

پست الکترونیکی: n.saghabashi@gmail.com

^۱ مقاله حاضر اقتباسی از رساله دکتری نویسنده به راهنمایی دکتر مسعود چلبی در دانشگاه شهید بهشتی است.

مقدمه

نابرابری بین افراد جامعه بر اساس خصائص محولی آن‌ها (مثل جنسیت، قومیت، نژاد، زبان،...)، نه تنها موجب تبعیض نمی‌شود، بلکه طبق موازین امروزی خود به معنای تبعیض است (۱). طبق گزارش سازمان مرکز امدادی آکسفام^۱ (۲۰۲۲)، ۲۵۲ مرد در سراسر جهان، ثروتی بیش از یک میلیارد زن در کشورهای آمریکای لاتین و صحرای آفریقا دارند (۲). رتبه‌بندی شاخص شکاف جنسیتی در کشورهای مختلف هم نشان از آن دارد که کشورهای اسکاندیناوی (مثل ایسلند، نروژ، فنلاند) توانسته‌اند بیش از ۹۰ درصد شکاف جنسیتی را در کشور خود کاهش دهند؛ در حالی که کشورهای افغانستان، پاکستان، جمهوری دموکراتیک کوبا و ایران با اعمال بیش‌ترین نابرابری بین زن و مرد در رهبری سیاسی، مراقبت درمانی، نیروی کار و غیره، در پایین جدول جای گرفته‌اند (۳).

اگر نابرابری‌های جنسیتی (به‌عنوان بعدی از نابرابری‌های محولی) در جامعه شدید باشد، منبع اصلی تعارض‌های فرهنگی را فراهم می‌آورد که در صورت مستعد بودن شرایط، به‌آسانی می‌تواند تبدیل به خشونت‌های سیاسی و خشونت‌های انتشاری (مثل آدم‌کشی، دزدی، چپاول) شوند (۱، ۴، ۵، ۶). این نابرابری‌ها، مانعی جدی بر سر راه «وفاق جامعه‌ای» و «تشکل اجتماع جامعه‌ای» بوده و جامعه را به‌سوی یک «جامعه قطع‌های خشونت‌زا» سوق می‌دهند (۱). بسیاری تحقیقات حتی نشان داده‌اند مزایای انباشتی دریافتی بودجه‌ها و حمایت‌های مالی پژوهشی برای مردان در مقایسه با زنان (اثر متیو)^۲ هم می‌تواند پیامدهای قابل ملاحظه‌ای بر آینده علمی و احتمال/ بخت پیشرفت برابر برای زنان داشته باشد (۷). متون که اولین بار این اصطلاح را در حوزه جامعه‌شناسی علم به‌کار برد، معتقد بود اثر متیو سه پیامد عمده به‌دنبال دارد: ۱. شکاف بین پژوهش‌گران با توانایی‌های مختلف در طول زمان، افزایش می‌یابد؛ ۲. رویدادهای اتفاقی (مثل شانس نابرابر در ارسال و پذیرش مقاله) بین دو نفر با ارزش کار علمی یکسان، مزیت افتراقی برجای می‌نهد و ۳. پژوهش‌گران با اعتبار بالاتر، پاداش بیشتری از کار تحقیقی یکسان در برابر پژوهش‌گران با اعتبار کمتر کسب می‌کنند (۸).

در چنین وضعیتی، شدید بودن نابرابری‌ها نوعی «کمیابی به‌ویژه کمیابی مصنوعی» در جامعه به‌همراه می‌آورد. این محرومیت و کمیابی (از هر نوع) می‌تواند «هم بر تعداد هنجارهای اجتماعی بیفزاید و هم موجب شود تا هنجارهای اجتماعی به‌نحوی دچار جانب‌داری خاص‌گرایانه (از هر نوع مثل: قومی، جنسی، طبقاتی و غیره) گردند». گسترش و پراکنش بی‌شمار هنجارهای خاص‌گرایانه، پیامدهای ناگواری برای جامعه پیچیده امروزی به‌همراه دارد، مثل «تعارض و تناقض هنجاری، عدم امکان همکاری اجتماعی فراگیر، ابهام هنجاری، فساد اداری، جمع‌گرایی خاص‌گرایانه (قبیله‌ای) توأم با فردگرایی خودخواهانه ورای گروه‌های اولیه و افزایش هزینه‌های نظارت بیرونی در جامعه» (۹).

نتایج موج سوم پیمایش جهانی ارزش‌ها (۱۳۹۴) در کشور ایران نشان می‌دهد که کمتر از نیمی از افراد جامعه (۴۵/۸ درصد) حاضر بوده‌اند در دعوی بین قوم و خویش خود با یک غریبه، «از کسی که حق او باشد»، دفاع کنند؛ درحالی‌که نیم دیگر جامعه (حدود ۵۲/۸ درصد)، اظهار کرده‌اند که یا «از قوم و خویش خود دفاع می‌کنند»، یا «فقط طرفین دعوا را جدا می‌کنند» و یا «اصلاً مداخله نمی‌کنند» (۱۰). به تعبیر چلبی این وضعیت را می‌توان نشانه‌ای از وجود «قطبی شدن هنجاری» در جامعه دانست؛ چرا که در یک طرف، اکثریت موجود احساس تعهدی بیش از حد متوسط فشار هنجاری دارند؛ این‌که به هر نحوی باید از حق دفاع کنند و در طرف دیگر، اکثریت دیگر تعهدی کمتر از حد متوسط فشار هنجاری برای خود احساس می‌کنند؛ دفاع از حق مهم نیست، باید طرف فامیل خود را بگیریم یا حداقل مداخله‌ای نکنم، به من ربطی ندارد». جوادی‌یگانه (۱۳۸۴) در تحقیق خود در مورد مردم ایران نشان داد دلیل اصلی تسلط سوگیری هنجارهای خاص‌گرایانه نسبت به سوگیری عام‌گرایانه آن‌ها، ترس افراد از «سواری مجانی» و این‌که مبدا از سوی دیگر کنش‌گران (فردی و جمعی) مورد استثمار قرار گیرند و در جایگاه نابرابر و غیرعادلانه‌ای جای بگیرند، است (۱۱).

بر همین اساس می‌توان اظهار کرد هنجارهای اجتماعی با داشتن سوگیری جانب‌دارانه می‌توانند حافظ و مقوم انواع نابرابری‌های اجتماعی شوند. این امر نشان‌دهنده سوبه تاریک هنجارها است که شرایط را برای نوعی «ستمگری اجتماعی»^۳ فراهم می‌کند. آرسون «ستمگری اجتماعی» را از هر نوع «ستم سیاسی»، وحشتناک‌تر و خصمانه‌تر تلقی می‌کند؛ چراکه به عمق زندگی افراد رخنه کرده و روح و روان آن‌ها را به بردگی می‌کشاند (۱۲). در این میان ساز و کارهای مختلفی می‌تواند رابطه بین نابرابری‌ها و هنجارهای اجتماعی را تقویت یا تحدید نماید. این ساز و کارها در دو سطح می‌توانند فعال شوند: اول) در سطح ساختار درونی جامعه با ابعاد چهارگانه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و دوم) در سطح ساختار بیرونی، یعنی شبکه روابط ابزاری (اقتصادی، سیاسی، نظامی، اطلاعاتی) که یک جامعه را به سایر دول و ملل وصل می‌کند. با توجه به توضیحات داده شده، این مقاله در صدد تبیین علی اثر متقابل هنجارها و نابرابری‌های جنسیتی با ملاحظه ساختار داخلی و بیرونی جامعه است؛ به عبارتی روشن‌تر این مطالعه، تأثیر توأمان این دو مفهوم بر یکدیگر در متن تنظیم‌های علیت‌های چندگانه احتمالی، تأکید دارد. به این منظور رابطه متقابل نابرابری جنسیتی و هنجار اجتماعی در طول چهار دهه (۲۰۱۹-۱۹۸۰) در کشورهای در حال توسعه کاویده شده است.

ملاحظات نظری

قبل از آن که رابطه متقابل بین نابرابری جنسیتی و هنجارهای اجتماعی و مکانیسم‌های زیربنایی بین آن‌ها را تبیین نماییم، لازم است دو مفهوم نابرابری جنسیتی و هنجار اجتماعی به دقت تصریح و تدقیق گردد:

³ social tyranny

¹ Oxfam (Oxford Committee for Famine Relief)

² Matthew effect

برعکس مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرد.

نابرابری جنسیتی

نابرابری جنسیتی به‌عنوان یکی از انواع «نابرابری بیرونی» که به باور دورکیم در مقابل «نابرابری درونی» قرار می‌گیرد، به توزیع محولی زنان و مردان در مواضع موجود جامعه اطلاق می‌شود. این نوع توزیع را به‌تعبیری می‌توان «توزیع تبعیض‌آمیز یا توزیع خاص‌گرا» هم نامید (۱). بلاو و شوارتز توضیح داده‌اند اگر تمایز جمعیت بین گروه‌ها، تنها در یک بعد (مثلاً جنسیت) برقرار باشد، ما با نوعی «ناهمگونی»^۱ مواجه هستیم؛ در مقابل تمایز بین گروه‌ها در ابعاد مختلف به‌طور هم‌زمان (جنسیت، نژاد، قومیت، رنگ پوست)، معادل «درهم‌تنیدگی»^۲ است که پیامدهای شدیدتری برای گروه‌های محروم متأثر از آن دارد (۱۳).

هنجارهای اجتماعی

هنجارهای اجتماعی را می‌توان مشابه «دستورالعمل (گرامر اجتماعی) برای تعیین وظایف و حقوق افراد جهت انجام کارهای مختلف و توزیع حقوق و تکالیف در میان گروه‌ها» تعریف کرد. اجرا و رعایت این دستورالعمل‌ها از سوی کنش‌گران، استلزامات نظم و ترتیب در جمع و قابلیت پیش‌بینی‌پذیری رفتار افراد را فراهم می‌کند (۹). سه هنجار اجتماعی بارز از یکدیگر تمیز داده شده است: هنجار اعتماد تعمیم‌یافته، هنجار بردباری اجتماعی و هنجار دگرخواهی عام. این نکته لازم به توضیح است که هنجارهای انتخابی برای ایفای مؤثر نقش تنظیمی، باید چند شرط بنیادی داشته باشند: ۱. تا جای ممکن شفاف‌سازی و از حالت دوپهلوی و مبهم خارج باشند؛ ۲. در سلسله‌مراتب هنجاری، هنجارهای جامعه‌ای در سطح جامعه کل، در صدر قرار داشته باشند؛ ۳. سطح بالایی از انتزاع را داشته باشند، یعنی بتوانند حوزه وسیع زمانی و مکانی جامعه را پوشش دهند؛ ضمن این‌که حتی‌الامکان، عمومی هم باشند؛ تاجایی که قریب به اکثریت افراد جامعه را پوشش دهند، یعنی همه (هنجارفرست و هنجارگیر) نسبت به آن، برابر باشند؛ ۴. در مناسب‌های مختلف و به‌شیوه‌های مختلف، مورد ارزش‌گذاری و ارجمندی اجتماعی قرار گیرند (۱۴).

مکانیسم‌های تبیین‌کننده رابطه متقابل بین نابرابری جنسیتی و هنجار اجتماعی

همان‌گونه که در مقدمه مقاله هم به آن اشاره شد، هنجارها و نابرابری‌های اجتماعی، رابطه‌ای متقابل و دوجانبه با یکدیگر دارند. لیکن برای تبیین دقیق‌تر ارتباط بین آن‌ها، تأثیر یک‌جانبه هر یک بر دیگری (هنجار به نابرابری و برعکس) و ساز و کارهای واسطه‌ای مؤثر در رابطه بین آن‌ها، طرح‌ریزی شده است. ضمن آن‌که لازم است به این نکته اشاره شود که در دنیای واقعی بین بسیاری از متغیرها، علیت عطفی و رابطه متقابل برقرار است. حتی ممکن است بسیاری متغیرها تا حدی با هم هم‌پوشانی داشته باشند؛ لیکن جهت ساده‌سازی مدل و تبیین بهتر مسأله، از آوردن چنین پیچیدگی‌های علی در مدل، اجتناب شد. در ادامه تأثیر جداگانه مکانیسم‌های نابرابری جنسیتی بر هنجار اجتماعی و

مکانیسم تأثیر نابرابری جنسیتی بر هنجارهای اجتماعی

"چه عواملی می‌تواند موجب ایجاد و گسترش نابرابری جنسیتی در جامعه شود؟" در پاسخ می‌توان گفت، نابرابری جنسیتی زمانی در جامعه شکل می‌گیرد و دوام می‌یابد که شرایط زیر برقرار باشد:

اول) در سطح ساختار اقتصادی جامعه، طرح ادعای نابرابر بر منابع ارزش‌مند از سوی گروه‌های مسلط جامعه، می‌تواند زمینه انحصار اقتصادی فرصت‌ها و زیر پا نهادن ارزش و شأن انسانی گروه‌ها را فراهم کند. بنا به استدلال وبر، «انحصار» به‌طور کلی و به‌ویژه «انحصار اقتصادی»، نوعی سلطه محسوب می‌شود که انسداد فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی را به‌همراه می‌آورد (۱۵). اونت-هولت و توماسکوویچ-دوی^۳ از اندیشمندان شاخص این رهیافت، ادعا نموده‌اند که انسداد فرصت‌های اقتصادی، در دوری باطل هم باعث محرومیت فزاینده افراد (از جمله زنان) در دسترسی به منابع ارزش‌مند شده و هم زمینه توجیه انتقال استثمارگونه منابع مالی به کنش‌گران پرنفوذ را فراهم می‌آورد (۱۶).

دوم) در سطح ساختار سیاسی، کاهش آزادی و حاکمیت قانون از عوامل بروز و گسترش نابرابری جنسیتی در جامعه است. حاکمیت قانون سه مشخصه اصلی دارد: ۱. پاسخ‌گویی؛^۴ همنوایی و هماهنگی اعمال و کنش‌های رسمی با قانون؛ ۲. جامعیت؛^۵ کسی برتر از قانون نبوده و حتی بالاترین مقام‌های رسمی هم تحت محدودیت‌های حقوقی هستند و ۳. برابری؛^۶ هر فرد بدون توجه به منزلت یا موقعیت محولی خود، با قوانین یکسان هدایت می‌شود. با توجه به ویژگی‌های ذکر شده، سلب حقوق اقلیت بر خلاف ایده محوری حاکمیت قانون است (۱۷). تریبورن نیز این امر را موجب بازگشایی فرصت‌های عضویت و ارائه حقوق برابر به افراد محروم و مطرود و بسط قواعد محافظتی علیه تبعیض در برابر گروه‌های اقلیت می‌داند (۱۸).

سوم) در سطح ساختار اجتماعی-فرهنگی، کاهش توسعه فرهنگی را می‌توان از عوامل فزاینده نابرابری جنسیتی در جامعه در نظر گرفت. «تعمیم ارزشی» ناظر به فراگرد توسعه فرهنگی است که طی آن، چارچوب ارزشی جامعه، بیش‌تر انتزاعی و عام شده و اعمال ارزشی جامعه و تفسیر آن، به بازنگری بیش‌تری نیاز پیدا می‌کند. نتیجه توسعه فرهنگی در جامعه، «تعمیم ارزشی، تعمیم دانش انتزاعی، تعمیم تعهد و گسترش عام‌گرایی» است (۱). نبود اصول و ارزش‌های عام، تفاهم فرهنگی را مخدوش ساخته، از طریق تضعیف بنیان نظم جامعه‌ای، زمینه تبعیض بیش‌تر را فراهم می‌کند.

چهارم) در سطح ساختار بیرونی، برخی جهانی شدن را عامل کاهش نابرابری جنسیتی می‌دانند، چرا که ورود سرمایه به کشورهای مختلف به‌خصوص کشورهای جهان سوم، با ایجاد شغل و جذب زنان، نابرابری درآمد را کاهش می‌دهد زیرا در یک بازار رقابتی، شکاف درآمدی بین گروه‌های جنسیتی با مهارت یکسان، کمتر می‌شود (۱۹).

4. accountability
5. comprehensiveness
6. equality

1. heterogeneity
2. heterogeneity
3. Avent Holt & Devy

توسعه یافته، منشأ بیرونی دارد و سرعت تغییرات در آن‌ها به نسبت سریع بوده است. در همین راستا، جریان سریع به همراه حجم زیاد در انتقال اندیشه‌ها، ارزش‌ها و هنجارها از مرکز به پیرامون، در ظرف زمانی تقریباً کوتاه و با موضوعی فرادست، موجب استقرار خوشه‌های هنجاری وارداتی در کنار ساخت‌های هنجاری بومی شده، مسأله اختلال هنجاری را برای کشورهای در حال توسعه مضاعف نموده است (۱). در راستای این مبحث، مکارینی از جهانی شدن ارتباطات، حوزه‌های نهادی و فرهنگی (ورای مرزها) و (حتی تهی‌تر شدن محتوای آن‌ها) صحبت می‌کند. از نظر او تمام این الگوهای جهانی (سبک زندگی، جنبش‌های سیاسی و اجتماعی، آوارگی (دیاسپورای) فراملی،...) با ورود به عرض جوامع و در تقاطع تهددات متناقض، خود را به‌عنوان تعهد اصلی و ابتدایی، جای می‌دهند. این امر بر آینده تنش‌های هنجاری در جامعه پیچیده معاصر خواهد شد (۲۱). تشدید ضعف هنجاری طی چند مسیر می‌تواند نابرابری‌های جنسیتی در سطح جامعه را توجیه کند و مشروعیت بخشد:

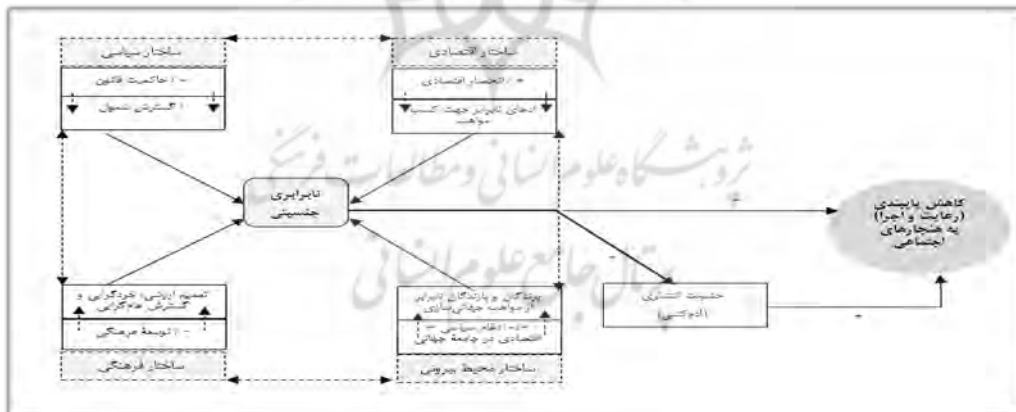
اول) استبداد شایستگی.^۳ اصل شایستگی به معنای توزیع منابع، مواهب و مزایا در یک سیستم طبق معیار «برتری عملکرد» است (۲۲). هدف این اصل به‌نوعی تأمین «آغازگاه برابر» برای همگان است تا کسانی که استعدادها و ظرفیت‌های طبیعی مشابه دارند، بتوانند برخلاف جایگاه اولیه خود در نظام اجتماعی، مجال پیشرفت پیدا کنند (۲۳). لیکن به‌نظر اندیشمندان اصل شایستگی، به‌نوعی موجبات توجیه‌گرانه و مشروع‌گرانه نابرابری را بر مبنای تفاوت در توانایی یا شایستگی، طبیعی و اجتناب‌ناپذیر جلوه داده است. از این روست که در ادبیات از این جلوه یا سویه، با عناوین «استبداد شایستگی»^۴، «پارادوکس شایستگی»^۵ و «پنهان‌سازی و نابیناسازی دیدگان در برابر تبعیض» یاد شده است (۲۳، ۲۴، ۲۵).

در مقابل برخی دیگر جهانی شدن را عامل افزایش نابرابری‌های بیرونی قلمداد می‌کنند. طبق این گروه، دریافتی مواهب از بازار جهانی اغلب نصیب «خودی‌ها» و «گروه‌های اکثریت» می‌شود (۲۰). گسترش نابرابری‌های جنسیتی، طی فراهم‌آوری زمینه انواع گروه‌مداری و پیش‌داوری‌های فرهنگی، به منبع اصلی تعارض‌های فرهنگی تبدیل شده که در صورت وجود شرایط مستعد، موجب خشونت‌های سیاسی و خشونت‌های انتشاری (مثل آدم‌کشی، دزدی) می‌شود و با جلوگیری از وفاق و تشکل اجتماع جامعه‌ای، جامعه را به‌سوی قطعه‌ای خشونت‌زا سوق می‌دهد (۱). در این خصوص دو فرضیه اصلی از سوی اندیشمندان پیشنهاد شده است: در فرضیه اول (فرضیه بهبود) ادعا شده زنان در تلاش برای برابر کردن موقعیت خود با مردان، بسته به امکانات قانون‌گذاری و ساختاری جامعه، بهتر می‌توانند در برابر اقدامات پرخاش‌گرانه از خود دفاع کنند. در مقابل، فرضیه دوم (فرضیه پس‌زنی یا واکنش شدید)^۲ ادعا دارد این کار همراه با خشونت‌های بیش‌تری هم خواهد بود چراکه مردان از این قدرت جدید، احساس ترس و تهدید خواهند کرد. بر همین اساس سعی می‌کنند زنان را پس زده و قدرت مسلط خود را تثبیت کنند (۴).

مکانیسم تأثیر هنجارهای اجتماعی بر نابرابری جنسیتی

به مانند روال پیشین، این پرسش را می‌توان (به‌طور اثباتی) مطرح کرد که چه عواملی زمینه‌ساز پابندی بیش‌تر افراد به پیروی و رعایت هنجارهای اجتماعی می‌شوند؟

یکی از عوامل اصلی اختلال هنجاری به‌ویژه در خصوص کشورهای در حال توسعه، توجه به «چندگانگی ساختار نهادی» در این کشورهاست. توسعه در کشورهای در حال توسعه بر خلاف کشورهای

شکل ۱- مکانیسم تأثیر نابرابری جنسیتی بر هنجارهای اجتماعی

مساوات‌گرای لیبرال، صرفاً به حق رقابت برابر زنان با مردان توجه می‌شود بدون آن‌که به منشأ یا چگونگی رقابت بین آن‌ها توجه شود. به عبارتی هسته محوری این دیدگاه‌ها بر زن و مرد به‌عنوان دو موجود برابر اما متفاوت است (۲۶). دوم) در سطح شناختی، تمایل طبیعی انسان

اصل شایستگی طی دو مکانیسم جزئی‌تر، نابرابری‌های جنسیتی را در جامعه طبیعی جلوه می‌دهد:

اول) در سطح زیستی و با طبیعی جلوه دادن استعدادهای ذاتی و فطری افراد: گاوس می‌گوید حتی در نسخه

4. the tyranny of merit

5. the paradox of meritocracy

1. amelioration hypothesis

2. backlash hypothesis

3. tyranny of meritocracy

روش تحقیق در این مطالعه مبتنی بر روش تطبیقی-کمی است. داده‌ها، «نانویه» بوده که از منابع مختلف جمع‌آوری شده‌اند. برای چگونگی همگن‌سازی داده‌ها، یعنی این ایده‌محوری که داده‌های مورد استفاده از منابع و پایگاه‌های آماری مختلف، چگونه برای کشورها به کار بسته شد، چندین راهکار در نظر گرفته شد:

الف) تمام کشورها در حال توسعه بوده، با پوشش مناسب و گسترده جغرافیایی، نسبتاً به‌طور مساوی در شش منطقه آمریکای لاتین، شمال آفریقا و خاورمیانه، آفریقای زیر صحرا، اروپای شرقی، شرق آسیا و جنوب و جنوب‌شرق آسیا واقع شده‌اند. توزیع جغرافیایی مناطق شش‌گانه مزبور در جدول ۱ قابل ملاحظه است.

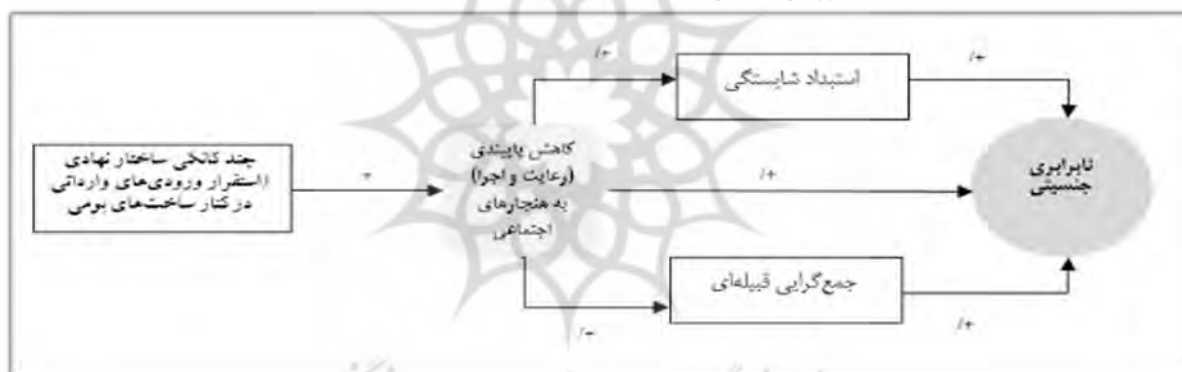
جدول ۱. توزیع مناطق جغرافیایی مورد مطالعه

مناطق جغرافیایی	تعداد	درصد تجمعی
اروپای شرقی	۱۶	۱۶
امریکای لاتین	۲۰	۳۶
شمال آفریقا و خاورمیانه	۱۷	۵۳
آفریقای زیرصحرا	۲۹	۸۲
شرق آسیا	۴	۸۶
آسیای جنوب و جنوب‌شرقی	۱۴	۱۰۰
مجموع	۱۰۰	

به تفکر در قالب مقوله‌های مفهومی سوگیرانه مورد تأکید است. طبق نظر اندیشمندان، این امر به‌واسطه خطاهای اسنادی بنیادی، یعنی اولویت افراطی به ارزیابی در مورد دیگران برحسب خصائص فردی آنان تا خصائص محیطی کلان‌تر، تقویت می‌شود. برای مثال، سرزنش زنان در جامعه، نه به خاطر عدم ارائه فرصت‌های برابر از سوی جامعه بلکه به‌خاطر ویژگی‌های دیگری است (این که جنس ضعیف، دل‌نازک، عاطفی، تنبل،... هستند) (۲۷).

دوم) سازوکار فردگرایی خودخواهانه / جمع‌گرایی

قبیله‌ای: طبق پیشینه نظری، «اگر هنجارهای اجتماعی حائز سوگیری عام‌گرایانه نبوده و در عرض جامعه به صورت فراگیر عمل نکنند بلکه برعکس به شکل منزوی عمل نمایند، اغلب حائز سوگیری خاص‌گرایانه شده، به‌صورت محلی و در گروه‌های اولیه عمل خواهند کرد که موجب تقویت هنجارهای اجتماعی تبعیض، مثل جمع‌گرایی قبیله‌ای و فردگرایی خودخواهانه خواهد شد» (۹). وفاق عام و تعمیم‌یافته، تا حدی می‌تواند حداقل شرایط ذهنی را برای افزایش برابری‌سازی در نظام فرصت‌ها فراهم کند. «اگر وفاق اجتماعی عام و فراگیر در سطح جامعه برقرار نباشد، نظام قشربندی حتی در صورت عادلانه بودن، مشروعیت لازم را نخواهد داشت و به این دلیل، گروه‌های مختلف اجتماعی آن را مورد شک و تردید قرار خواهند داد» (۱۴). روش تحقیق

شکل ۲- مکانیسم تأثیر هنجارهای اجتماعی بر نابرابری جنسیتی

محاسبه گردد تا به‌طور توأمان مقایسه‌ای با گام‌های زمانی و مطالعه‌ای مقطعی در راستای مطالعه طولی انجام گرفته باشد؛ ضمن این که این کار به بالا رفتن اعتماد شاخص‌های مورد استفاده در تحقیق نیز منتهی خواهد شد.

د) حذف داده‌های پرت برخی کشورها و نزدیک‌سازی واریانس‌ها. این کار به افزایش اعتماد داده‌ها و همگن‌سازی داده‌ها نیز کمک می‌کند. لازم به ذکر است هر چند در تحقیق حاضر اطلاعات مربوط به ۱۰۰ کشور جمع‌آوری شده است، لیکن از آن‌جا که در دوره‌های مختلف ارزش‌های مفقوده وجود دارد، تعداد موارد (Nها) متفاوت است؛ بنابراین در هر قسمت از تحلیل یافته‌ها، حجم نمونه‌ای که بررسی شده، ذکر

ب) آستانه جمعیتی مناطق جغرافیایی مزبور، ۵ میلیون نفر تعریف شده است؛ زیرا در تحلیل‌های تطبیقی، کشورهای کوچک متأثر از شرایط زمینه‌ای جمعیت، شرایط ساختاری متفاوتی پیدا می‌کنند که می‌تواند در نتایج و تحلیل‌های علی و شناخت مسیرهای معنادار خلل وارد کند. بنابراین نمونه مورد مطالعه ما محدود به آن دسته از کشورهایی شده است که جمعیتی مساوی یا بیش از ۵ میلیون نفر مطابق آخرین آمارهای سرشماری داشته‌اند.

ج) از نظر زمانی بر برهه ای ۴۰ ساله یعنی فاصله میان سال‌های ۲۰۱۹-۱۹۸۰ تأکید کرده‌ایم. لازم به ذکر است بازه ۴۰ ساله مورد تأکید در این مطالعه، به دوگام زمانی ۲۰ ساله (۱۹۹۹-۱۹۸۰، ۲۰۱۹-۲۰۰۰) تقسیم شده است. در عین حال سعی شده تا حد امکان برای تمامی متغیرهای تحقیق، میانگین دوره ۴۰ ساله و دو گام زمانی به تفکیک

1. homogenization of data

شده است. در ادامه تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها به همراه منابع داده‌ها، به اختصار توضیح داده می‌شود.

تعاریف مفهومی و عملیاتی شاخص‌ها؛ به همراه منابع مورد استفاده

- نابرابری جنسیتی: توزیع مردان و زنان در مواضع مختلف اجتماعی (۱) در سه بعد عملیاتی شده است؛ حق اقتصادی، حق سیاسی و حق اجتماعی برابر زنان با مردان. (منابع: بانک جهانی، مجمع جهانی اقتصاد، داده‌های حقوق بشر سینگرالی و ریچارد، CIRI) (۲۰۱۹-۱۹۸۰) (۲۸).

- هنجار اجتماعی: دستورالعمل‌های اجتماعی برای تعیین وظایف و حقوق افراد و توزیع حقوق و تکالیف در میان گروه‌ها (۹). سه هنجار اجتماعی تحلیل می‌شود: اعتماد تعمیم‌یافته (اعتماد به نهادها)، بردباری اجتماعی (مدارا با گروه‌های مختلف) و دگرخواهی عام (خیرخواهی انسانی). منابع (پیمایش جهانی ارزش‌ها، ۲۰۱۹-۱۹۹۹) (۲۹)، لگاتوم ۲۰۱۹-۱۹۸۰ (۳۰)؛ شاخص دگردوستی، ۲۰۱۲ (۳۱).

- انحصار اقتصادی: مصادره و تسلط منابع تولید شده توسط گروهی دیگر و محروم‌سازی دیگران از تحقق ارزش کامل در تولید آن (۳۲). عملیاتی‌سازی: ۱. تبعیض سیستماتیک دولت در تخصیص امکانات به گروه‌های اجتماعی ۲. تخصیص منافع و عواید رفاهی بر حسب معیارهای خاص‌گرایانه. (منبع: پایگاه تنوع دموکراسی (۷-dem)، ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۹ به دست آمد (۳۳).

- توسعه فرهنگی: «میزان تولید و تجرید مفاهیم، تعمیم ارزشی، تنظیم حسی (ادب) و تعامل گفتمانی (مبادله متقابل اطلاعات و اندیشه‌ها) مبتنی بر منطق متقاعدسازی در جامعه» (۱). عملیاتی‌سازی: میزان شاغلین فرهنگی بر حسب هزار نفر، واردات و صادرات محصولات و کالاهای فرهنگی در سال و تعداد کتابخانه‌ها و عناوین ترجمه شده در سال. منبع: یونسکو (۲۰۱۶-۲۰۰۳) (۳۴).

- حاکمیت قانون: منعکس‌کننده میزان اطاعت و پیروی عاملین از قانون، کیفیت اجرای قراردادها، حقوق مالکیت، اقتدار دادگاه و پلیس و هم‌چنین احتمال وقوع خشونت و جرم در جامعه. (منبع: پایگاه حاکمیت جهانی (۲۰۱۹-۲۰۰۰) (۳۵)).

- ادغام اقتصادی-سیاسی: «فرایندی که طی آن جریان آزادانه اندیشه، انسان، کالا، خدمات و سرمایه در سراسر دنیا میسر می‌شود» (۳۶). عملیاتی‌سازی: شاخص جهانی شدن کوف در دو بعد مورد نظر است: ۱. اقتصادی: تجارت کالا و خدمات، تعرفه‌ها، توافق‌های تجاری، مالیات بر تجارت و ... ۲. سیاسی: شمار سفارت‌خانه‌ها، سازمان‌های غیرانتفاعی بین‌المللی، معاهده‌های بین‌المللی، (۳۷).

- استبداد شایستگی: افرادی که موقعیت‌های بهتری پیدا کرده‌اند، جایگاه‌شان را خود به دست آورده‌اند و استحقاق پادشاهی ناشی از آن را دارند (۲۲). عملیاتی‌سازی: میانگین گزاره‌های زیر در موج چهارم تا هفتم پیمایش جهانی ارزش‌ها (۲۰۱۹-۱۹۹۹): ۱- در صورت کمیاب بودن مشاغل، مردان در اخذ شغل نسبت به زنان اولویت دارند، ۲-

تحلیل تطبیقی-کمی: رگرسیون چندگانه

برای مشخص کردن متغیرهایی که صلاحیت حضور در مدل را دارند

پسران در ورود به دانشگاه نسبت به دختران اولویت دارند، ۳- مردان رهبری سیاسی بهتری نسبت به زنان هستند، ۴- مردان در امور تجاری نسبت به زنان، برتری دارند و ۵- زنان بهتر است به کار خانه‌داری مشغول باشند تا مشاغل بیرون از منزل.

- جمع‌گرایی قبیله‌ای: جمع‌گرایی قبیله‌ای نقطه مقابل فردگرایی نهادی شده است. در هر نظم اجتماعی مطلوب، فرد باید بتواند به طور داوطلبانه به اجتماع عام وارد یا از آن خارج شود. در چنین نظامی، انتظار نمی‌رود که افراد به‌طور منفعل و فاقد هرگونه نقد و ابتکار صرفاً به سازگاری با جمع بپردازند و هر عضو بیگانه را دشمن بپندارند (۱۴). برای سنجش این متغیر از داده‌های جمع‌گرایی قبیله‌ای پایگاه GLOBE در سال ۲۰۱۹ استفاده شد (۳۸).

- خشونت انتشاری (دگرکشی): برای سنجش دگرکشی که یکی از اقسام خشونت‌های انتشاری محسوب می‌شود، با استناد به پایگاه بانک جهانی در فاصله سال‌های ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۹، دگرکشی تعمدانه که توسط زنان در نتیجه اختلافات خانوادگی، خشونت‌های بین‌فردی یا کنترل اموال ارزش‌مند روی می‌دهد را بررسی نمودیم. طبق توضیح بانک جهانی، قتل در درگیری‌های مسلحانه که توسط اعضای نسبتاً منسجم صورت می‌گیرد، از این دسته‌بندی خارج است (۳۹).

یافته‌ها و نتایج تحقیق

وضعیت‌سنجی نابرابری جنسیتی و هنجار اجتماعی؛ ۲۰۱۹-۱۹۸۰

در این بخش ابتدا به توصیف متغیرهای اصلی تحقیق (نابرابری جنسیتی، اعتماد تعمیم‌یافته، بردباری اجتماعی، دگرخواهی عام) بر اساس مناطق جغرافیایی مورد نظر در گام‌های زمانی ۲۰ ساله و کل دورهٔ چهل ساله می‌پردازیم. لازم به ذکر است که تمام نمره‌های شاخص‌های مزبور بر حسب شاخص ۱۰۰- استاندارد شده‌اند.

طبق نتایج تحقیق، بیش‌ترین میانگین نابرابری جنسیتی مربوط به منطقهٔ شمال آفریقا و خاورمیانه است و مناطق آفریقای زیر صحرا، جنوب و جنوب‌شرق آسیا، آمریکای لاتین، شرق آسیا و اروپای شرقی در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. در مقایسهٔ دو گام زمانی، روند متوسط نابرابری جنسیتی در اکثر مناطق (هرچند به میزان ناچیز)، کاهش یافته است، یعنی میانگین نابرابری جنسیتی در گام اول (۱۹۹۹-۱۹۸۰) نسبت به گام دوم (۲۰۱۹-۲۰۰۰)، بیش‌تر و شدیدتر بوده است.

نتایج در مورد میانگین هنجارهای اجتماعی نشان از آن دارد که منطقهٔ شرق و جنوب شرق آسیا، بالاترین میانگین را در هنجارهای اعتماد تعمیم‌یافته (=۶۸/۲۷ درصد) و دگرخواهی عام (=۴۴/۴۰ درصد) داشته است؛ همچنین بالاترین میانگین بردباری اجتماعی مربوط به منطقهٔ آمریکای لاتین بوده است (=۵۴/۵۵ درصد). از طرفی کم‌ترین میانگین برای هنجارهای اعتماد تعمیم‌یافته، بردباری اجتماعی و دگرخواهی عام به ترتیب مربوط به مناطق آمریکای لاتین، شمال آفریقا و خاورمیانه و شرق آسیا بوده است.

از روش رگرسیون چندگانه استفاده شد؛ همچنین برای انجام مکانیسم‌های واسطه‌ای، از رگرسیون هایس (افزونه پروسس) هم

انحصار اقتصادی و خشونت انتشاری، دارای اثر منفی بوده‌اند. در کل دوره ۴۰ ساله نیز به ترتیب ضرایب استاندارد، حاکمیت قانون و توسعه فرهنگی با اثر مثبت و نابرابری جنسیتی با اثر منفی بر اعتماد تعمیم یافته تأثیر گذاشته‌اند.

استفاده گردید. جدول (۲) نتایج آزمون مکانیسم اول تحقیق (تأثیر نابرابری‌های جنسیتی بر هنجارهای اجتماعی) را برای دوره‌های زمانی مختلف و نیز کل دوره نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود برای هنجار اعتماد تعمیم یافته، در دوره ۸۰-۹۹، نابرابری جنسیتی و خشونت انتشاری بیشترین اثر منفی را داشته‌اند. در دوره ۲۰۱۹-۲۰۰۰، حاکمیت قانون دارای اثر مثبت و

جدول ۲: تخمین رگرسیون چندگانه تأثیر نابرابری جنسیتی و سازوکارهای واسطه‌ای آن بر هنجارهای اجتماعی

متغیر	سال	هنجار اعتماد تعمیم یافته	هنجار بردباری اجتماعی	هنجار دگرخواهی عام
	۱۹۹۹-۱۹۸۰	- نابرابری جنسیتی (-۰/۲۵)** - خشونت انتشاری (-۰/۲۵)**	- خشونت انتشاری (-۰/۲۱)*	- نابرابری جنسیتی (-۰/۳۷)**
		R ² =۰/۱۳ N=۷۰	R ² =۰/۱۶ N=۷۳	R ² =۰/۰۷ N=۷۳
	۲۰۱۹-۲۰۰۰	- حاکمیت قانون (۰/۵۹)*** - خشونت انتشاری (-۰/۲۹)** - انحصار اقتصادی (-۰/۲۶)**	- نابرابری جنسیتی (-۰/۲۹)** - انحصار اقتصادی (-۰/۲۴)*	- نابرابری جنسیتی (-۰/۳۸)** - انحصار اقتصادی (-۰/۳۲) - حاکمیت قانون (۰/۳۱)**
		R ² =۰/۳۳ N=۶۹	R ² =۰/۳۳ N=۷۱	R ² =۰/۳۶ N=۷۵
	کل دوره	- حاکمیت قانون (۰/۵۳)** - نابرابری جنسیتی (-۰/۳۲)*** - توسعه فرهنگی (۰/۲۴)*	- حاکمیت قانون (۰/۴۳)** - نابرابری جنسیتی (-۰/۳۰)**	- انحصار اقتصادی (-۰/۲۵)*
		R ² =۰/۲۶ N=۷۵	R ² =۰/۱۵ N=۷۵	R ² =۰/۳۳ N=۶۹

و وضعیت مناطق را در این خصوص با هم مقایسه می‌کنیم، یعنی با ایجاد «حصار زمینه‌ای»، سازوکار توضیحی را فعال می‌نماییم (کنترل آزمایشی). نتایج مربوط در جدول ۳ قابل ملاحظه است.

نتایج مربوط به هنجار بردباری اجتماعی نیز گویای آن است که به‌طور خلاصه خشونت انتشاری (در دوره ۸۰-۹۹) و نابرابری جنسیتی و انحصار اقتصادی (در دوره ۲۰۱۹-۲۰۰۰)، موجب کاهش پایداری نسبت به هنجار بردباری اجتماعی هستند؛ در حالی که در کل دوره چهار ساله، علاوه بر اثر منفی نابرابری جنسیتی، حاکمیت قانون هم اثر مثبت و معناداری بر هنجار بردباری و مدارای اجتماعی داشته است. در نهایت نتایج در مورد آخرین متغیر، یعنی دگرخواهی عام حکایت از آن دارد که خشونت انتشاری و نابرابری جنسیتی در هر دو دوره ۲۰ ساله، موجب کاهش پایداری و تعلق نسبت به رعایت این هنجار شده است؛ در عین حال در طول دوره ۲۰۱۹-۲۰۰۰، انحصار اقتصادی و حاکمیت قانون هم بر این متغیر حائز اثر معنادار بوده‌اند. میزان تبیین (R²) هر دوره در جدول ۲ قابل مشاهده است.

به‌طور نظری پیش‌بینی می‌شود که نتایج این مکانیسم در مورد هر یک از مناطق جغرافیایی، بسته به سطح توسعه آن‌ها، شرایط نهادی و جغرافیایی و تأثیرات متقابل محیط جهانی، تفاوت نسبی کند. بر همین اساس جهت «لوکالیزه کردن سازوکار مزبور»، آزمون مکانیسم مربوطه را در بین هر یک از منطقه‌های جغرافیایی به‌طور مجزا در نظر می‌گیریم

^۱ این کار به تبعیت از مطالعه و پیشنهاد چلبی (۱۳۹۰) در مقاله رتالیسم روش‌شناختی در جامعه‌شناسی، انجام شده است.

جدول ۳: لوکالیزه کردن تخمین رگرسیون چندگانه تأثیر نابرابری جنسیتی و سازوکارهای واسطه‌ای بر هنجارهای اجتماعی

N	R ²	متغیرهای تأثیرگذار	هنجارهای اجتماعی			مدل تجزیه‌ی اقتصادی
			دگرخواهی عام	آب‌و‌هوا داری	تعمیم یافته اعتماد	
۱۸	۰/۲۱	- نابرابری جنسیتی (-۰/۷۷)** - حاکمیت قانون (-۰/۵۳)** - توسعه فرهنگی (۰/۲۴)*				آمریکای لاتین
۱۸	۰/۶۸	- نابرابری جنسیتی (-۰/۷۳)** - توسعه فرهنگی (۰/۶۹)** - انحصار اقتصادی (-۰/۳۴)* - دگرکشی (-۰/۳۳)**				
۱۴	۰/۶۳	-حاکمیت قانون (۰/۶۳)** - انحصار اقتصادی (-۰/۶۰)** - نابرابری جنسیتی (-۰/۵۱)*				شمال آفریقا و خاورمیانه
۱۴	۰/۴۶	انحصار اقتصادی (-۰/۸۵)*				
۱۴	۰/۴۶	- انحصار اقتصادی (-۰/۸۰)** - نابرابری جنسیتی (-۰/۷۹)*				
۱۳	۰/۶۳	ادغام اقتصادی-سیاسی (۰/۲۲)**				اروپای شرقی
۱۳	۰/۵۱	- نابرابری جنسیتی (-۰/۸۵)** - انحصار اقتصادی (-۰/۸۰)**				

بر میزان نابرابری جنسیتی بر جامعه گذاشته‌اند؛ در دوره ۲۰۱۹-۲۰۰۰، این چندگانگی ساختاری نهادی است که از همه بیش‌ترین تأثیر را بر نابرابری جنسیتی داشته است؛ پس از آن دگرخواهی عام و بردباری اجتماعی توانسته‌اند به‌میزان نسبتاً زیادی کاهش نابرابری جنسیتی را پیش‌بینی کنند. در کل دوره ۴۰ ساله نیز چندگانگی ساختاری نهادی و استبداد شایستگی اثر افزایشی بر نابرابری جنسیتی داشته‌اند؛ یعنی جریان ورودی اطلاعات و هنجارها بین مرکز و پیرامون و استقرار خوشه‌های هنجارهای وارداتی در کنار ساخت‌های هنجار بومی به‌همراه ایدئولوژی شایستگی که نابرابری جنسیتی را ناشی از عملکرد فروتر زنان می‌داند، پیش‌بین‌کننده افزایش نابرابری جنسیتی در جامعه است. مجموع ضرایب تعیین در دوره‌های مختلف، در جدول (۴) قابل مشاهده است.

چند نکته در خصوص جدول (۳) قابل توضیح است: اول نابرابری جنسیتی چه به‌طور مستقیم و چه به‌طور غیر مستقیم (از طریق سازوکارهای واسطه‌ای)، تنها در سه منطقه از میان شش منطقه مورد بررسی، حائز معنادار بر هنجارهای اجتماعی بوده است؛ دوم وقتی ضرایب رگرسیون را در میان مناطق جغرافیایی به‌طور جداگانه لوکالیزه و زمینه‌مند نماییم، ضرایب تعیین به طرز قابل ملاحظه‌ای افزایش پیدا کرده است. این خود از یک یافته مهم حکایت می‌کند و آن اهمیت تفاوت مسیرها و مکانیسم‌ها در مناطق، بسته به سطح توسعه و شرایط نهادی و ساختاری آن‌ها است.

جدول (۴) تخمین رگرسیون تأثیر هنجارهای اجتماعی بر نابرابری جنسیتی را برای دوره‌های زمانی مختلف و کل دوره به روش گام‌به‌گام نشان می‌دهد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود در دوره ۸۰-۹۹، دگرخواهی عام و چندگانگی ساختار نهادی به‌ترتیب اثر منفی و مثبت

جدول ۴: تخمین رگرسیون چندگانه تأثیر هنجارهای اجتماعی و سازوکارهای واسطه‌ای آن بر نابرابری جنسیتی

متغیرها	سال ۱۹۸۰-۱۹۹۹	سال ۲۰۰۰-۲۰۱۹	کل دوره
بردباری اجتماعی	-	(-۰/۲۶)*	-
دگرخواهی عام	(-۰/۲۸)**	(-۰/۳۳)**	-
چندگانگی ساختاری نهادی	(۰/۲۹)**	(۰/۳۵)**	(۰/۳۹)**
استبداد شایستگی	-	-	(۰/۲۸)*
R ²	۰/۱۴	۰/۳۹	۰/۳۰
N	۶۵	۷۰	۷۰

آزمون مکانیسم‌های تأثیر هنجارهای اجتماعی و سازکارهای واسطه‌ای آن بر هنجارهای اجتماعی با زمینه‌مند کردن تأثیر مناطق جغرافیایی، در جدول (۵) به تصویر کشیده شده است.

جدول ۵: لوکالیزه کردن تخمین رگرسیون چندگانه تأثیر هنجارهای اجتماعی و سازوکارهای واسطه‌ای بر نابرابری

جنسیتی					
دوره زمانی	مناطق جغرافیایی	متغیرهای تأثیرگذار	ضرایب استاندارد Beta	R ²	N
۱۹۹۹-۱۹۸۰	جنوب و جنوب شرق آسیا	جمع‌گرایی قبیله‌ای	** (۰/۹۰)	۰/۵۵	۱۰
۲۰۱۹-۲۰۰۰	آمریکای لاتین	بردباری اجتماعی	** (-۰/۶۹)	۰/۴۳	۱۱
	اروپای شرقی	جمع‌گرایی قبیله‌ای	** (۰/۸۳)	۰/۶۵	۱۰
کل دوره	جنوب و جنوب شرق آسیا	چندگانگی ساختار نهادی	** (۰/۷۰)	۰/۴۶	۱۰
	آمریکای لاتین	دگرخواهی عام	** (-۰/۶۶)	۰/۳۸	۱۱
	اروپای شرقی	استبداد شایستگی	** (۰/۶۵)	۰/۶۵	۱۰

آن بوده است و این خود می‌تواند نشان از نوعی ضعف هنجاری در جوامع تحت مطالعه بدهد.

یافته‌های تجربی تقریباً تمام پیش‌بینی‌های نظری در مکانیسم‌های ارائه‌شده را تأیید می‌کنند. طبق مکانیسم اول در کل دورهٔ چهار ساله (۲۰۱۹-۱۹۸۰)، نابرابری جنسیتی و حاکمیت قانون به ترتیب اثر منفی (مستقیم) و مثبت (باواسطه) بر میزان پای‌بندی افراد به رعایت و اجرای دو هنجار اعتماد تعمیم‌یافته و بردباری اجتماعی دارد؛ هم‌چنین توسعهٔ فرهنگی این اثر را به‌طور مثبت و انحصار اقتصادی به‌طور منفی به‌ترتیب بر دو هنجار بردباری اجتماعی و دگرخواهی عام وارد می‌کنند. سائر، والت، شمس و دوی (۲۰۲۱) در پژوهشی هم‌راستا با این یافته، اظهار نموده‌اند انحصار اقتصادی و عاملیت برتر فرد در موقعیت‌های اقتصادی، نوعی «ادعاسازی»^۱ است که باعث کسب و استثمار فرصت‌های بیش‌تر برای افراد مسلط (مردان در برابر زنان، سفیدپوستان در برابر سیاه‌پوستان و غیره) می‌شود (۴۳).

طبق مکانیسم دوم هم هنجارهای اجتماعی به‌طور مستقیم بر نابرابری جنسیتی تأثیر منفی می‌گذارند؛ در عین حال ایدئولوژی استبداد شایستگی هم می‌تواند به توجیه و مشروعیت‌بخشی نابرابری‌های جنسیتی در جامعه منجر شود. این امر از آسیب‌های «رویای آمریکایی»، «جامعهٔ آبرشایستگی»، «افسانهٔ فردگرایی» جامعهٔ نوین است که تنها افسار را بر شانهٔ فرد می‌اندازد و او را مسبب تمام اشتباهات و ناکارآمدی‌ها حتی در سطح سیستمیک قلمداد می‌کند. «این افسانه‌ها و رویاها، رویهٔ تاریک خود را آشکار کرده و حتی می‌توانند بر نور آزادی و برابری که زمانی مدافع آن‌ها بودند، سایه بیفکنند» (۴۴). نکته قابل توجه دیگر آن است که رابطهٔ نابرابر بین کشورهای مرکز و پیرامون و استقرار نامتناسب ارزش‌ها و ورودی‌های هنجاری وارداتی در کنار ساختارهای هنجاری بومی، موجبات تشدید نابرابری جنسیتی را طی تأثیرگذاری بر هنجارهای اجتماعی (افزایش سوگیری جانب‌دارانهٔ هنجارهای اجتماعی؛ از هر نوع مثل جنسی، قومی، طبقاتی و غیره)، فراهم می‌آورند.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، هریک از متغیرها در هر یک از مناطق به نسبت قابل توجهی توانسته‌اند چه به‌طور مستقیم و چه به‌طور غیرمستقیم بر نابرابری‌های جنسیتی اثر گذارند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی تجربی مکانیسم‌های تأثیر متقابل رابطه بین هنجار اجتماعی و نابرابری جنسیتی و سازوکارهای واسطه‌ای آن‌ها در بین کشورهای در حال توسعه انجام شد. عمده مطالعه‌ها و پژوهش‌هایی که بررسی نابرابری اجتماعی و هنجار را در اولویت گذاشته‌اند، این کار را به تفکیک انجام داده‌اند یا تأثیر نابرابری‌های اجتماعی بر هنجارهای اجتماعی (۴۰) و یا تأثیر هنجارهای اجتماعی بر نابرابری‌های اجتماعی (۴۱، ۴۲). علاوه بر این، پژوهش‌ها عمدتاً زمینه و شرایط درونی کشورهای توسعه‌یافته را مورد نظر قرار داده‌اند و به زمینه‌ها و اقتضانات تاریخی کشورهای در حال توسعه توجه محدودی داشته‌اند. روش مورد استفاده هم بیش‌تر پیمایش، رویکردهای آزمایشگاهی و شبیه‌سازی بوده است؛ از این‌رو این مقاله با اتخاذ رویکردی کلان و بررسی رابطهٔ متقابل بین دو متغیر، خلأ موجود در مطالعات پیشین را توانسته به‌خوبی پر نماید.

براساس نتایج به‌دست‌آمده، به‌طور متوسط میانگین نابرابری جنسیتی در دو منطقهٔ شمال آفریقا و خاورمیانه و آفریقای زیرصحرای همه بیش‌تر بوده است. از طرفی منطقهٔ شمال آفریقا و خاورمیانه به‌همراه آمریکای لاتین، کم‌ترین پایبندی در رعایت هنجارهای اعتماد تعمیم‌یافته، بردباری اجتماعی و دگرخواهی عام را ثبت کرده‌اند. بالاترین میانگین برای هنجارهای اجتماعی به این ترتیب بوده است: اعتماد تعمیم‌یافته و دگرخواهی عام (جنوب و جنوب شرقی آسیا) و بردباری اجتماعی (آمریکای لاتین). البته باید به این نکته به‌خصوص در مورد دو هنجار بردباری اجتماعی و دگرخواهی عام توجه شود که میانگین متوسط رعایت این دو هنجار، در حد متوسط و حتی پایین‌تر از

1. claims-making

با توجه به این که در این مطالعه روش تطبیقی-کمی (با استعانت از داده‌های ثانویه) اتخاذ شده است، با چند محدودیت در تحلیل نتایج و یافته‌ها مواجه بود:

اول) روش‌های کمی حداقل قادر به شناخت «ترتبات تجربی» مابین متغیرها (موارد) برای پژوهشگر هستند و شناخت عمیق‌تر سازوکارها نیازمند استفاده از روش‌های کیفی به موازات آن‌ها است؛ البته سعی شد با لوکالیزه (زمینه‌مند) کردن تأثیرات مدل‌های رگرسیونی، این نقیصه تا حدودی برطرف شود؛ دوم) با توجه به آن که در استفاده از داده‌های ثانویه، مشکل دسترسی به بسیاری از داده‌های بین‌کشوری وجود دارد، ممکن است بسیاری متغیرها به دلیل نبود داده در دسترس به‌ناچار از حوزه مطالعه خارج شود. با این حال با توجه به یافته‌هایی تحقیق و با عطف به محدودیت‌های گفته شده، می‌توان نکات و پیشنهاداتی را برای سیر پژوهش‌های آتی ارائه نمود:

۱. کاهش نابرابری جنسیتی در جامعه (حداقل در سطح کلان) مستلزم افزایش برابری دسترسی به فرصت‌ها در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است؛ در عین حال باید توجه داشت که برابری فرصت‌ها نیازمند توجه همه‌جانبه به تمام سطوح تحلیلی (خرد، میانه و کلان) است؛ همان‌طور که نتایج تحقیقات نشان می‌دهد از یک طرف سوگیری در برابر گروه‌های خاصی از افراد در نتیجه تفکر در قالب مقوله‌های مفهومی معین، موجبات زمینه ذهنی انواع پیش‌داوری‌های فرهنگی و در پی آن، خشونت‌های انشاری و سیاسی را فراهم می‌آورد؛ از طرف دیگر هر یک از سازمان‌های مختلف بسته به حجم منابع و قدرت سازمانی خود می‌توانند نقش متفاوتی در به دست آوردن منابع و نابرابری بین زنان و مردان به‌جا بگذارند. بنابراین به‌جاست در تحقیقات آینده این پویایی‌های نابرابری در سطوح خرد و میانه و چگونگی تعامل و تقاطع آن با سطح کلان نیز موشکافی شود.

۲. جنسیت (به‌عنوان یکی از ابعاد نابرابری بیرونی) می‌تواند با سایر ابعاد نابرابری‌ها (مثل قومیت، نژاد، سن، رنگ، زبان، ...)، متقاطع شود. این امر باعث می‌شود گروه‌های اقلیت و محروم در نتیجه تقاطع ویژگی‌های محول مختلف، بیش از پیش گرفتار شده و راه پیشرفت را برای خود مسدود ببینند. بر این اساس شایسته است زمینه شمول بیشتر گروه‌های محروم در سطح جامعه و همه‌گیر کردن معیارهای جذب در حوزه‌های مختلف در سطح جامعه فراهم شود. یک سیاست مناسب در این خصوص «سیاست وحدت در تکرر فرهنگی» است که ضمن تأکید بر اشتراکات فرهنگی، موجبات گسترش و تکثیر خرده‌گروه‌های مختلف در عرض جامعه را فراهم می‌کند.

۳. افزایش منصفانه فرصت‌ها (شایسته‌سالاری منصفانه) به‌عنوان یکی از راهکارهای کاهش نابرابری جنسیتی در بین اندیشمندان، مطرح و غالب بوده است؛ لیکن اگر این شایستگی (به‌عنوان یک وجه نابرابری درونی)، به‌طور بی‌رویه افزایش یابد، می‌تواند موجبات نوعی «انحصار و محرومیت» را فراهم کند که نتیجه و پیامد نهایی آن «تضاد اجتماعی، غضب اخلاقی، عناد، انواع جرایم مهم، انزوای اجتماعی، شورش و خروج خواهد بود. در عین حالی که نظم اجتماعی را به‌سوی زور و تزویر سوق

داده و هنجارهای اجتماعی را از حیطة معنا تهی می‌کند» (۱۱). بنابراین نکته مهمی که باید به آن توجه کرد، اثر دوگانه^۱ متغیرها است؛ ممکن است نابرابری درونی در عین حالی که موجب کارایی و مواهب برای اکثریت شود، در صورت افزایش بیش از حد، به‌طور وارون موجبات مشروعیت‌بخشی و توجیه‌دهی به نابرابری در جامعه را هم مهیا کند. اثر دوگانه متغیرها را برای هنجارهای اجتماعی نیز می‌توان صادق دانست. همان‌گونه که گفته شد، هنجارهای اجتماعی در عین حالی که به تنظیم و هدایت رفتارهای افراد در جامعه کمک می‌کنند، در صورت برخورداری نبودن از برخی ویژگی‌های محوری، سوگیری جانب‌دارانه (قومی، طبقاتی، جنسیتی، ...)، گرفته و به تشدید و مشروعیت‌بخشی بیش‌تر به نابرابری موجود در جامعه کمک می‌نمایند. لازم است هنجارها از حالت ایهامی و دوپهلوی خارج باشند تا حدامکان عقلی شوند؛ به گونه ای که با خرد جمعی عصر منافاتی نداشته باشند (برای مثال بهتر است هنجارهایی مثل هنجار خون‌بس به‌تدریج اصلاح یا از دایرة شمول فرهنگی - اجتماعی جامعه خارج شوند)، از سطح بالایی از انتزاع برخوردار باشند و در عین حال عمومی باشند تا اکثریت افراد جامعه را پوشش دهند. اگر هنجارهای اجتماعی را به‌طور سلسله‌مراتبی در نظر گیریم، بهتر است هنجارهای عمومی (مثل هنجار اعتماد تعمیم‌یافته، بردباری اجتماعی، صداقت، دگرخواهی عام، ایثار، ...) در رأس قرار گیرند و به‌تدریج با پایین آمدن، حوزه زمانی و مکانی آن‌ها محدودتر شود.

۵. یکی از موارد مهمی که در تحقیق حاضر بدان اشاره شد، چندگانگی ساختاری نهادی و جریان ورودی هنجارها و ارزش‌ها و هنجارهای وارداتی از کشورهای مرکز (در اثر جهانی شدن) در کنار ساخت‌های هنجاری بومی (عمدتاً در کشورهای در حال توسعه) بود (۱). با علم به این وضعیت و جریان سریع انشار و اشاعه اطلاعات در سایه فناوری‌های گسترده و به‌ویژه قابلیت‌های هوش مصنوعی در سال‌های اخیر، باید سیاست‌گذاران شرایطی را فراهم کنند که بدون آن که درهای ورود اطلاعات از کشورهای دیگر بسته و مسدود شود، متناسب با شرایط کشور، انطباق و آموزش داده شود و در عین حال به خلق هنجارها و ارزش‌های فرهنگی مناسب نیز مبادرت ورزند.

ملاحظات اخلاقی

تمام داده‌های این پژوهش، برگرفته از پایگاه‌های جهانی بوده که داده‌های خود را به‌طور رایگان در اختیار پژوهشگران سراسر جهان قرار داده‌اند؛ هم‌چنین در بعضی موارد و برای استفاده از برخی داده‌ها، از پژوهش‌گران مربوطه، اجازه گرفته شد.

حامی مالی

تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسنده بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

تعارض منافع

^۱ dual effect

انسانی، دانشگاه شهیدبهبشتی، تهران) است و با منافع شخصی یا سازمانی منافات ندارد.

References

1. Chalabi M. *Sociology of Order*. Ney Publishing. 2010.
2. Oxfam. *Inequality Kills. The unparalleled action needed to combat unprecedented inequality in the wake of COVID-19*. 2022.
3. World Economic Forum. *Global Gender Gap Report*. 2022.
4. Moore MD, Heirigs MH, Barnes AK. A State-Level Analysis of Gender Inequality on Male and Female Homicide. *Crime Delinq*. 2021; 67(12): 1879-1902.
5. Cohen DK, Karim SM. Does More Equality for Women Mean Less War? Rethinking Sex and Gender Inequality and Political Violence. International Organization. 2022.
6. Caprioli M. Primed for violence: The role of gender inequality in predicting internal conflict. *International Studies Quarterly*. 2005.
7. Liao CH, Lian JW. Gender inequality in applying research project and funding. *J Inf Sci*. 2022; 0(0): 1-9.
8. Diprete TA, Eirich GM. Cumulative advantage as a mechanism for inequality: A review of theoretical and empirical developments. *Annual Review of Sociology*. 2006.
9. Chalabi M. *Theoretical and Comparative Analysis in Sociology*. Tehran: Ney Publishing; 2014.
10. *Survey of Values and Attitudes of Iranians*. First wave. 2015.
11. Javadi Yeganeh M. *The Conflict between Individual and Collective Interest and factors Affecting People's Behavior in This Situation*. Ph.D. Dissertation.
- این نوشتار برگرفته از پایان‌نامه دکترای تحت عنوان «بررسی تطبیقی اثر نابرابری‌های اجتماعی و هنجارهای اجتماعی در کشورهای در حال توسعه، ۲۰۱۹-۱۹۸۰» (گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم تهران. Tarbiat Modares University. 2005.
12. Arneson RJ. Equality, Coercion, Culture and Social Norms. *Polit Philos Econ*. 2003; 2(2): 139-163.
13. Blau P, Schwartz J. *Crosscutting Social Circles: Testing a Macrostructural Theory of Intergroup Relations*. Transaction Publishers. 1997.
14. Chalabi M. *Social Analysis in the Space of Action*. Tehran. Ney Publishing. 2011.
15. Bottero W. Stratification: Social division and inequality. *Stratification: Social Division and Inequality*. 2004.
16. Tomaslovic-Devey D, Dustin A.H. *Relational Inequalities an Organizational Approach*. New York. Oxford University Press. 2019.
17. Winter SL. 'Who' or 'what' is the rule of law? *Philos Soc Crit*. 2022; 48(5): 655-673.
18. Therborn, G. *The Killing Fields of Inequality*. Malden, Polity Press. 2013.
19. Black SE, Brainerd E. Importing equality? The impact of globalization on gender discrimination. *Ind Labor Relations Rev*. 2004.
20. Bormann NC, Pengl YI, Cederman LE, Weidmann NB. Globalization, Institutions, and Ethnic Inequality. *Int Organ*. 2021.
21. Maccarini AM. The Normative Texture of Morphogenic Society: Tensions, Challenges, and Strategies. In "Morphogenesis and the Crisis of Normativity" Edited by Margaret Archer. Springer Publication. 2016.
22. Heneman R.L., Walker J.M. *Merit Pay: Linking Pay to Performance in a*

- Changing World. (2nd edition). Greenwich, CT: Information Age. 2005.
23. Sandel M. Liberalism and the limits of Justice. Tehran. Markaz Publication. (Translated by Hassan Afshar). 2004.
24. Sandel M. The Tyranny of Merit: Wthat's Become of the Common Good? Parseh Book. (Translated by Saba Norouzi). 2022.
25. Castilla EJ, Benard S. The paradox of meritocracy in organizations. *Adm Sci Q.* 2010; 55(4): 543-676.
26. Gheaus, A. Gender. In "The Oxford Handbook of Distributive Justice" Oxford Handbook Press. 2018.
27. Massey D. 2005. Categorically Unequal: The American Stratification System. University of Chicago.
28. CIRI Human Rights Data Project (n.d.).
29. World Values Survey. [<https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>].
30. Legatum Prosperity Index. [<https://www.prosperity.com/>].
31. CAF World Giving Index. 2018.
32. Tilly C. Durable Inequality. University of California press. 1998.
33. Vanhanen Measures of Democracy. 1800-2018.
34. Unesco Institute for Statistics. [<http://uis.unesco.org/>].
35. World Bank. Worldwide Governance Indicators.
36. Aninat E. Surmounting the Challenges of Globalization. *Finance & Development.* 2002; 39(1). [<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/03/aninat.htm>].
37. Gygli S., Haelg F., & Sturm J. The KOF Globalization Index-Revisited. KOF Swiss Economic Institute. 2018.
38. Globe Project.
39. World Bank. Intentional Homicides, female (per 100000 female) data. [<https://data.worldbank.org/indicator/VC.IHR.PSRC.FE.P5>].
40. Lister M. Institutions, inequality and social norms: Explaining variations in participation. *Br J Polit Int Relations.* 2007; 9(1): 20-35.
41. Stamkou E, van Kleef GA, Homan AC, Galinsky AD. How norm violations shape social hierarchies: Those who stand on top block norm violators from rising up. *Gr Process Intergr Relations.* 2016; 19(5): 608-629.
42. van Dijk H, Kooij D, Karanika-Murray M, De Vos A, Meyer B. Meritocracy a myth? A multilevel perspective of how social inequality accumulates through work. *Organ Psychol Rev.* 2020; 10(3-4): 240-269.
43. Sauer C, Valet P, Shams S, Tomaskovic-Devey D. Categorical Distinctions and Claims-Making: Opportunity, Agency, and Returns from Wage Negotiations. *Am Sociol Rev.* 2021; 86(5): 934-959.
44. Callero P. The Myth of Individualism: How Social Forces Shape our Lives. Bidgol. (Translated by Hadi Jalili). 2022.

